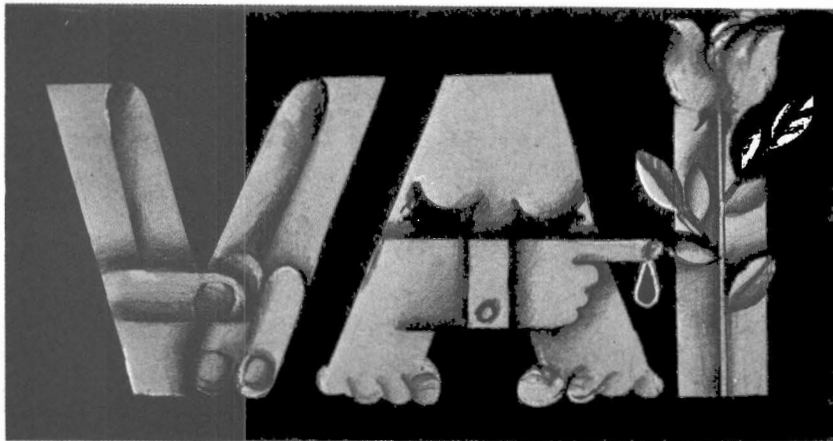

MIRUNA
RUNCANSTILURI
MANIERE,
ACCENTE,
SIMPTOME

a. grand

Distanța atît de mare dintre scrierea acestui memorial fragmentar al imaginii și apariția sa tipărită are un efect aproape inhibant asupra autorului. Cronica unui spectacol televizat (a cărui reiterare e, dacă nu imposibilă, măcar improbabilă pentru un interval de timp destul de mare) se deosebește vădit de cea a spectacolului de pe scenă. Pe această din urmă spectatorul o poate verifica (validînd-o sau invalidînd-o), mergînd la teatru sau revenind la el. Dialogul imaginar al cronicarului cu cititorul — care e spectator virtual — capătă, în cazul teleteatrului, un soi straniu de clarobscur, ca și cînd vocile ar avea de străbătut o materie viscos-translucidă. Senzația e coșmarescă, inconfortabilă, ea conține acea picătură de zădărnice suficientă ca să-ți taie avîntul.

Din aceste pricini mi-am propus o scurtă pauză a cronicilor propriu-zise, adunîndu-mi observațiile (și gîndurile) referitoare la prezența teatrului în spațiile ecranului cel mic, la jumătatea stagiunii. Și la un an distanță de la deschiderea acestei rubrici.

Dacă despre un program repertorial adevărat este încă dificil de vorbit, se poate totuși remarca o anumă tendință de ridicare a nivelului seriei de spectacole din fiecare luni seară. A scăzut simțitor numărul piesoalelor «cu decor unic» și haz îndoielnic, preluate de pe canalele franțuzești. Ele n-au dispărut (nici nu cred că se poate), în schimb montările de calitate s-au îndesit, și așa am văzut o variantă rusească a **Fizicienilor** lui Dürrenmatt, decentă dar fără sclipire, apoi **Livada de vișni** produsă de francezi în regia lui Peter Brook — un eveniment TV —, în fine **Domnișoara Iulia**, tot producție franceză, foarte interesantă, mai ales din punctul de vedere al interpretării actoricești. Ideea de a readuce consecutiv pe micul ecran **Scrisoarea pierdută** a lui Ciulei și filmul **O noapte furtunoasă** al lui Jean Georgescu merită salutată cu entuziasm; e o idee cu adevărat constructivă. În schimb, premiera cu **Noaptea marilor speranțe** de Tudor Popescu (în regia Domniței Munteanu) ne-a dizolvat repede speranțele timide cu privire la însănătoșirea organismului producției autohtone. Unul dintre textele cele mai anoste ale binecunoscutului comediograf «s-a bucurat» de o montare care a făcut eforturi majore spre a-i accentua defectele, ecranizarea (prin contribuția substanțială a celor doi interpreți, Rodica Popescu Bitănescu și Ion Dichiseanu) devansînd cu metri buni, în melodramatism ieftin, oferta autorului.

Și mai complicate sînt lucrurile la nivelul celorlalte compartimente ale redacției de teatru. O inițiativă care merită evidențiată încă de la începutul actualei stagiuni (din păcate spațiul nu ne-a permis) este ciclul de emisiuni **Dicționar de personaje**, aflat în grija loanei Prodan. În cazul în care, din pricina orei de difuzare sau din alte motive, n-ați intrat încă în comunicare cu acest program, vi-l recomand cu căldură. Concepția e limpede, stilul — precis, emisiunea propunîndu-ne, de fiecare dată, definirea unui personaj celebre al dramaturgiei, clasice sau contemporane, prin intermediul unui context spațio-temporal și, mai ales, prin oferta mai multor viziuni interpretative. Actorii români și cei străini intră astfel în dialog, ecranizarea cinematografică intersectează ecranizarea de televiziune, tipurile de teatru, modalitățile regizorale se dezvăluie în extras, într-o textură inteligentă și, la urma urmei, educativă. **Dicționarul de personaje** pare să descindă din buna tradiție românească a «școlilor de spectatori», inaugurată de vestitele conferințe teatrale ale Naționalului bucureștean interbelic, tradiție cu străluciți reprezentanți, de la Ion Marin Sădoveanu și Vianu la Ion Sava și Victor Ion Popa. Să nu uităm că televiziunea a avut, cîndva, un cuvînt esențial de spus în această direcție și, de aceea, cred cu fermitate că nu e semn de paseism să găsești formule noi respectînd o tradiție. Dimpotrivă, «școlile de spectatori», concepute cu fantezie și profesionalitate, sînt mereu necesare, căci publicul e format din publicuri, și ele sînt totdeauna proaspete.

Emisiunile dedicate actualității teatrale, **Gong**, sînt într-un regres evident, și în modalități, și în substanță. Nu știu dacă am dreptate, însă îmi pare că **Memorialul durerii**, a cărui elaborare necesită, cu siguranță, multă muncă și dăruire, consumă într-o măsură mare energia realizatoarei Lucia Hossu Longin, în defavoarea **Gongului**, care seamănă din ce în ce mai mult cu o Cenușăreasă. Seria dedicată **Festivalului Național de Teatru** din noiembrie a fost concepută ca o înșiruire mecanică de imagini și titluri, însoțite de sumare comentarii, îndeobște encomiastice. A lipsit orice încercare de a lua direct pulsul ofertei festivaliere, a lipsit orice urmă de analiză a opțiunilor juriului, contactul cu acesta a fost inexistent, ca și cel cu oamenii de teatru invitați. Că să mai vorbim de acela cu publicul (care-a dat năvală). Materialul filmat în goană de operatori părea pur și simplu montat într-o ordine aproximativă (a premiilor, cred) și comentat din cabină, pentru acoperirea normei.

În aceeași «manieră» s-au desfășurat și emisiunile dedicate sintezei anului teatral 1991, în care am avut privilegiul de a re-

vedea, la nesfîrșit, aceleași extrase din spectacolele care au călătorit în străinătate și s-au bucurat acolo de un succes binemeritat, chiar dacă aceste imagini proveneau din realizări ale anului 1990. Adu-lația exasperantă, adulația reușitelor confirmate, nu ține loc de exercițiu critic, cu atît mai puțin are a face cu reflectarea sănătoasă și exactă a vieții teatrale; e chiar o formă de mistificare periculoasă a acestei realități, ce are policromia, scăderile, torsiunile, contradicțiile ei, în fine, desfășurarea ei de fenomen. Mai peste tot s-au petrecut lucruri cel puțin incitante, de la lipsa de fonduri la inadecvarea estetică, de la migrația actorilor la eșuarea sau realizarea unor proiecte mai mult sau mai puțin ambițioase; într-o sală de pe Magheru a apărut chiar un izvor natural; a fost în anul teatral '91 orice, numai monotonie nu. Actualitatea însă nu se sondează din cabina de montaj, asta e neîndoielnic. (Sper că nu se va înțelege de aici că **Vișul** lui Darie sau cel al lui Ciulei, **Trilogia** lui Șerban sau **Ubu** al lui Purcărete sînt mai puțin valoroase decît s-a spus și s-a scris despre ele. A reduce însă pentru telespectator producția teatrală a unui an numai la cinci-șase spectacole înseamnă nu doar a proceda injust, ci și a produce inconștient două efecte simultan negative: 1. transformate din organisme vii în obiecte de idolatrie, ele, valorile certe, sînt demonetizate și, 2. anulînd mediul autentic, tensionat în care-au apărut, este intoxicată atmosfera: se sufocă și publicul, și creatorii.)

În fine, se poate spune că redacția de teatru încă tatonează frămîntată de tendințe divergente, care împiedică atît crearea unui stil, cît și impunerea unui program vizibil, curajos. Dacă atunci cînd e atacată cu arme nedemne redacția reacționează corect și cu aplomb (vezi emisiunea-pamflet realizată tot de Lucia Hossu Longin cu privire la «nedreapta marginalizare» a d-lui Paul Everac), lansarea unui concurs de scenarii vine destul de tîrziu. E suficient doar să comparăm, păstrînd proporțiile, oferta televiziunii cu programul repertorial al radioului, care n-a avut nevoie de nici un concurs pentru a debuta, în ultimul an, un număr impresionant de tineri dramaturgi. Dar, mai bine mai tîrziu decît niciodată.

Oricum, dacă ideea de competiție profesională ar interesa pe cineva (și ar trebui să intereseze), atunci între emisiunile redacției de literatură-culturală (**Symposion**, **Studioul de literatură**, **Cultura în lume**) și cele despre care scriem aici diferența este evidentă, atît în concepție, în atitudine, cît și în formulele adoptate, apărînd un ascendent simptomatic al celor dintîi față de... «ai noștri». Păi de ce? ■